

Motion till riksdagen 2021/22:4408

av **Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2021/22:108.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Vi vill samtidigt inte försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och beivra brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att kriminalitet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Förslag som innebär nykriminalisering, straffskärpningar eller andra inskränkningar i den personliga integriteten ska alltid vara väl underbyggda och ha analyserats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet.

3 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. Ett sådant tillträdesförbud ska grundas på en bedömning av risken för brott och allvarliga trakasserier samt, för bibliotekens del, risken för vissa ordningsstörningar. Förslaget gäller personer över 15 år och beslut ska

fattas av åklagare för en tid om högst ett år i taget med möjlighet till förlängning. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms för överträdelse av tillträdesförbud till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Bestämmelserna tas in i den lag som trädde i kraft den 1 mars 2021 och som reglerar tillträdesförbud till butik.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens förslag som innebär att enskilda individer ska kunna beläggas med tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. Vår kritik mot förslaget är i stort densamma som vi framförde i en motion i samband med regeringens tidigare förslag om tillträdesförbud till butik (mot. 2020/21:3787 med anledning av prop. 2020/21:52 Tillträdesförbud till butik och förstärkt straffrättsligt skydd mot tillgreppsbrottslighet).

Vi har full förståelse för det obehag som personal och övriga besökare kan uppleva om en person betar sig hotfullt eller trakasserar sin omgivning. Rätten att röra sig fritt är dock grundlagsskyddad och för att begränsa en sådan rättighet krävs det mycket starka skäl. En begränsning måste även vara proportionell (RF 2 kap. 8 §, RF 2 kap. 20 och 21 §§). Vi bedömer att det ingrepp som ett tillträdesförbud innebär i den enskildes rätt att röra sig fritt inte står i proportion till de problem som det avser att lösa. Vidare är det oklart om tillträdesförbudet i praktiken verkligen kommer att förbättra säkerheten för besökare och arbetsmiljön för de anställda. Vi kan se farhågor med förslaget eftersom personal riskerar att bli ännu mer utsatt för trakasserier och/eller hot och våld om de hävdar att en viss person inte är välkommen på grund av att hen belagts med tillträdesförbud. Ett avvisande av en motsträvig person kräver vidare att polis eller väktare tillkallas precis som i dag. Det kommer även fortsättningsvis att uppstå situationer där dessa inte är omedelbart tillgängliga för att ingripa mot den aktuella personen. Enligt Vänsterpartiets mening är det inte rimligt att anställda vare sig på badanläggningar eller bibliotek ska behöva konfrontera och upplysa personer om att de är belagda med tillträdesförbud. Det minst riskfyllda i en utsatt situation med en hotfull eller påverkad person är om personalen agerar på ett lågaffektivt sätt och kallar på polis eller väktare. Forskning¹ visar att det finns ett samband mellan nedskärningar i personalstyrka och att anställda utsätts för hot och våld på arbetsplatsen. Det gäller framför allt arbetsplatser där man jobbar med och möter människor, såsom vård, skola, omsorg och inom handeln. En bättre brottsförebyggande åtgärd än regeringens förslag, när det gäller biblioteken, vore därför att se till att socionomer bemannar utsatta bibliotek. Vi redogör för detta förslag nedan.

Regeringens egen utredare har gjort bedömningen att det inte föreligger tillräckligt starka skäl för att införa en reglering som ger möjlighet att vid straffansvar stänga ute personer från vare sig butiker, simhallar eller bibliotek (Ds 2019:1). Enligt utredaren är omfattningen av och karaktären på brotten på dessa platser till viss del oklar, vilket gör det svårt att bedöma behovet av en sådan reglering. Brotten bedöms också vara av mindre allvarlig karaktär än vad som gäller när kontaktförbudslagen och tillträdesförbudslagen vid idrottsarrangemang tillämpas. Trots utredarens bedömning har

¹ Sofia Wikman, universitetslektor kriminologi, Högskolan i Gävle.

regeringen gått fram med tidigare förslag gällande butiker och med det nu aktuella förslaget om badanläggningar och bibliotek.

Regeringen skriver i sin proposition att badanläggningar och bibliotek anses som allmänna platser under den tid som de är tillgängliga för allmänheten. Den som med äganderätt eller med annan rätt förfogar över en plats bestämmer normalt vem som får vistas där. Så länge den som förfogar över en allmän plats inte gör sig skyldig till diskriminering kan hen fritt neka vissa personer tillträde till platsen, t.ex. därför att de vid tidigare tillfällen har gjort sig skyldiga till brott. Det är alltså, som regeringen skriver, redan möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde (s. 13, prop. 2021/22:108).

Vänsterpartiet menar därför att det aktuella förslaget om tillträdesförbud inte är nödvändigt. Vidare har lagen om tillträdesförbud till butik bara varit i kraft i drygt ett år. Någon utvärdering av tillämpningen av lagen har, såvitt vi vet, inte gjorts av regeringen. Rimligen borde tillträdesförbudet för butiker ha varit i kraft tillräckligt länge för att sedan utvärderas innan liknande bestämmelser införs för andra verksamheter.

Flera remissinstanser, bl.a. Hovrätten för Övre Norrland, Stockholms tingsrätt, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domareförbund och DIK, framhåller även att underlaget i utredningen inte ger stöd för att det finns något påtagligt behov av en lagstiftning om tillträdesförbud. Stockholms tingsrätt och Åklagarmyndigheten pekar särskilt på att lagstiftningen riskerar att få till följd att brottsligheten inte minskar utan i stället flyttar från en plats till en annan.

Sammantaget anser vi att de skäl som regeringen anför inte är tillräckligt starka för att införa ett straffsanktionerat förbud för enskilda att vistas i badanläggningar och bibliotek.

Riksdagen bör avslå regeringens proposition 2021/22:108. Detta bör riksdagen besluta.

4.1 Socionomer på utsatta bibliotek

Folkbildningen och folkbiblioteken hör till fundamenten i ett demokratiskt samhälle. Genom biblioteken kan alla i samhället få ett avgiftsfritt och allsidigt utbud av böcker, andra medier och kunskapskällor. Våra folkbibliotek är mötesplatser som är öppna för alla och har ett omfattande aktivitetsutbud. Det handlar om kulturinslag, föreläsningar och samtal som bidrar till den fria åsiktsbildningen och som stärker demokratin. Att barn och unga har tillgång till bra och inspirerande bibliotek ökar lusten att läsa och upptäcka både sitt eget liv och världen utanför. Bibliotekslagen garanterar att varje kommun har minst ett bibliotek och därmed utgör biblioteken den offentliga kulturinstitution som har bäst spridning i hela landet. I regeringsformen tillförsäkras varje medborgare rätt till yttrandefrihet och att fritt söka information samt rörelsefrihet. Dessa principer genomsyrar också bibliotekslagen från 2014. Där slås det fast att alla ska ha tillgång till biblioteksverksamhet och att folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla.

Många bibliotekarier har uttalat sig kritiskt i media med anledning av regeringens förslag. Enligt en enkät från SVT:s Kulturnyheterna är en majoritet av cheferna på landets största stadsbibliotek skeptiska till regeringens förslag om tillträdesförbud för stökiga besökare. Åtta av elva bibliotekschefer tror att förslaget är ineffektivt och flera hävdar också att det går i strid med bibliotekslagen.

Även Biblioteksförningen² är kritisk till regeringens förslag om tillträdesförbud. Enligt Biblioteksförningen har biblioteken en särställning i vårt demokratiska samhälle och alla inskränkningar av människors tillgång till bibliotek måste därför användas med stor försiktighet. Vidare har biblioteken redan verktyg för att hantera ordningsstörningar. De kan avvisa besökare som bryter mot ordningsregler eller begår lagbrott i lokalerna. Enligt biblioteksförningen bygger arbetet för att få trygga biblioteksmiljöer på ett ansvarstagande från huvudmännen, anpassning efter lokala förutsättningar och samarbete med kringliggande samhälle och institutioner. Det är ett långsiktigt arbete som vilar på en förståelse för att det som händer i biblioteket ofta är en spegling av det kringliggande samhället. Biblioteksförningen ifrågasätter även hur tillträdesförbudet ska fungera i praktiken. Folkbiblioteken har inte inpasseringskontroller och det är oklart vem som ska se till att portade människor inte får tillträde. Biblioteksförningen anser att biblioteken även i framtiden kan vara öppna rum som besökare fritt ska ha tillgång till utan inpasserings- och id-kontroller.

En stor del av de ordningsstörningar som förekommer på biblioteken är kopplade till social utsatthet. Det handlar t.ex. om besökare som är hemlösa, personer i missbruk och personer som lider av psykisk ohälsa och som ofta har en svår livssituation. Vänsterpartiet anser att sociala problem som har sin rot i nedskärningar av välfärdssamhället inte kan lösas med repressiva åtgärder som förbud. Det blir kontraproduktivt att avvisa dessa personer eftersom de bara kommer att söka sig någon annanstans. En bättre lösning är i stället att bemanna utsatta bibliotek med socionomer som kan bemöta dessa människor på ett bra sätt och försöka påverka dem till exempelvis vidare kontakt med socialtjänst, missbruksvård etc. Metoden har visat sig framgångsrik i San Francisco i USA och har bl.a. inspirerat Stockholms stadsbibliotek som anställt en socionom. Socionomens uppdrag består i att jobba uppsökande mot de stökiga personer som kommer till biblioteket, handleda och vägleda personalen i hur de ska hantera jobbiga och stökiga situationer samt att nätverka med andra aktörer, exempelvis socialtjänst och frivilligorganisationer, där de som mår dåligt kan få hjälp.

Även om folkbiblioteken är en kommunal angelägenhet menar Vänsterpartiet att regeringen borde ha sett över alternativa åtgärder för att komma till rätta med ordningsstörningar innan man lade fram ett repressivt lagförslag om tillträdesförbud. Möjligheten för regeringen att se över om och hur socionomer kan underlätta för biblioteken att minska stök och ordningsstörningar står dock fortfarande öppen. Vi menar att det är rimligt att regeringen tar ett sådant övergripande ansvar för biblioteken eftersom deras funktion i vårt demokratiska samhälle är central.

Regeringen bör se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Linda Westerlund Snecker (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Jessica Wetterling (V)

² Biblioteksförningen är en ideell, medlemsdriven organisation med ca 3 300 medlemmar. De flesta är enskilda bibliotekarier, ca 450 är bibliotek och andra organisationer.

